CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)

ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1996

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol ⟶ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole ⟶ signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

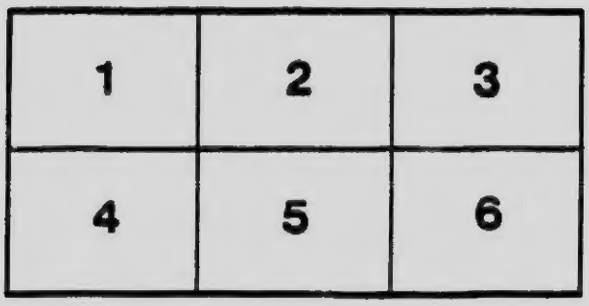

Бібльотека: „Новий Сьвіт" Ч. 13.

NATIONAL LIBRARY
CANADA
BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

РОБІТНИЧА ЧИТАНКА

ЧАСТЬ II.

ЗМІСТ:

Стр.
Іван Гилька: На чужині та в дома 3
Ґордон Най: Чому я є революціонером.....12
Авґуст Бебель: Міжнародність..... 17
Іван Франко: Руїна величі старинного сьвіта 22

Причини землетрясень.....26
Коли настане кінець сьвіта? 28

Ukrainian Labyrinth
350 Kinistino Ave.
Edmonton • Alberta.

Ціна 10 ц.

HX 107
R6
c.2
v.2

Монтреал 1917.

Накладом Ів. Гниди. — З друкарні „Новий Сьвіт".

NOWYJ SWIT, BOX 1051, MONTREAL, QUE., CANADA.

HX107
R6
v.2
c.2

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ

Виданя Бібльотеки „Новий Сьвіт"!

До тепер вийшли і продають ся ось такі книжочки:

Ч. 1. Червоний Кобзар, (збірник найкрасших робітничих пісень і поезій) (вичерпано) ц.
Ч. 2 Е. Гуцайло: Конець Сьвіта 10
Ч. 3. Наш Прометей. З нагоди сотих уродин Т. Шевченка. Збірка статей. З 5 образками. 10
Ч. 4. Червоний Кобзар, друга збірка найкрасших робітничих пісень і поезій З (З образками) 10
Ч. 5. Давид Едельштат — М. Подолянин: Американський Робітник. Сценічна картина з американського робітничого житя, в трох відслонах. 10
Ч. 6. Робітнича Читанка 15
Ч. 7. П. Ляфарґ: Біблія Капіталіста 10
Ч. 8. І. Г.: Гори трупів і море крови та сліз 5
Ч. 9. " Золото і нужда в Америці 5
Ч. 10. Мей Вуд Саймонс: Жінка і соціяльне питане 10
Ч. 11. Дамян Бориско: Соціялізм а Релігія 15
Ч. 12. І. Ван ден Брінк: Важне Питане 5
Календар „Новий Сьвіт" на рік 1915 15

ПЕРЕПИСНІ КАРТКИ:

1. Новий Сьвіт. — 2. Чорти проти війни! — 3. Голод в робітничій хаті. — 4. Жан Жорес. — 5 Мені тринайцятий минав. Т. Шевченко. — 6. Дивлю ся — в могилі усе козаки. Т. Ш. — 7. Іван Франко. — 8. Е. Гуцайло. — Поодинокі картки по 3 ц. 100 коштує $1.50 ц. з почтовою пересилкою.

Гроші і письма посилайте на адресу:

NOWYJ SWIT

Box 1051, Montreal, Que., Canada.

Книгарні і кольпортери дістають 50 процент опусту.

Іван Гилька.

На чужині та в дома.
(Шляхом зарібкової еміґрації.)

Як ви йшли туди, за сонцем — вас тисячі, десятки тисяч — мов та чорна саранча роями, цілою хмарою, почорнілі від горя і так же як та саранча пожираючи все — хоч би то був не хліб а тільки зіле — ви побачили, ви зрозуміли, що там на заході перед вами попереду? Ви озирали ся, Ви узріли з гори західного сонця дно вашої недолї в дома? Чи тільки стогін покинених вами родин, мов той похоронний дзвін провадив вас шляхом брудних робітничих ваґонів, нужденних еміґраційних касарень аж на далеку чужину — — „дзе-лень, дзе-лень, — дзе--лень, — — бом--- б-ом — — —" тихійше й тихійше, доки не затихав на пруських, на чеських, на французьких, на всього сьвіту полях під важким тягарем власного вашого стону?...

Чи ні!? Може ви там не стогнали, а сьміяли ся до упаду, що на шістку дорожче дістаєте? — Ви темні, ви ще саранча! Бо довго-ж ті що над вами затулювали від вас найменші щілини до сьвітла, бо довго-ж, дуже довго не давали вам ті, що над вами, наїсти ся хоч раз до сита. Ви звикли до

голоду, ходити в лахміттї, бути слїпими! Може скажете — нї!? А вглядїли ви те, що за ту одну шістку, що більше дістанете, вас купують на чужинї видирати богато шісток від ваших братів, чужинних робітників, знижати їм плату? Вже їх платня се сухий хлїб, а те, що вам дають, се зїлє для голодної, жадної саранчі!

Ви темні! І темною хмарою йдете на захід. Знаєте чому ви там потрібні? Тямите, чому ви зайві в дома? Чому-то галицькі ворота розчинили ся, й усї шляхи перед вами простягли ся? Чули ви таке слово: „КАПІТАЛ"? А коли не чули — розумієте? Ви-ж його добре знаєте, почуваєте на своїй втомі, його страшне обличчя лякало вас не раз на яві і у снї. Се-ж ви самі його й годували, по краплинам крови текла сила з вас — десятків, соток тисяч — у його багатоголове тїло і він зростав, а ви знесиляли ся. Мізерні ще, або недостиглі голови сього капіталу — то ваші галицькі дукарі-мужики, то великі пани вельможні, то небогаті й рідкі ще в нас фабрики та майстернї. Вони спромогли ся досї лиш обезземилити вас, зруйнувати й уссати ся в силу вашого тїла — так вперше скрізь підіймає свою голову рабівник-капітал. Вони встигли лише розігнати вас,

мов тїни свойого злочину, по сьвіту, але впорядкувати творчу роботу, підняти на рівень науки господарство, наповнити край кипучим житєм фабричного промислу, знищити галицький сон та бруд — не хопило на се ще сили. Чому?

Ви темні, ви не помітили того! А кому-ж краще треба-б се розуміти, як не вам, перед якими ввесь сьвіт малими й великими шляхами простелив ся? Ви-ж дивили ся там на чужині в вічі самому великому капіталови, йому свою силу віддавали. Густою зелїзною колїєю, несчислимими коминами, велитенськими машинами, стуком і димом над фабриками, паровими плугами та сотками инших машин і хемічними вигадами в полї, чисто вимитими бруками й ріками сьвітла, будинками під хмару й багатими мов у казцї крамницями в містї — дише він, штовхає далї своє нагодоване тїло. То дужий уже розбишака, він у весь сьвіт забажав покорити, він і малому ще розбишацї не хоче дати добичі. Капітал кождої нації хоче бути паном на цїлий сьвіт. І той, на заходї, своїми сильними машинами дешевше й легше виробляє та завойовує крамом і нашу країну. І довго нашому капіталови лишало ся лише вас руйнувати — найгрубшою грабіжию, простим

розбишацтвом, виганяючи зруйнованих на шлях, заки не виріс на вас, з вашої сили щоб стати до боротьби з тим чужинним. Те, що розвиваєть ся край, початок вищого господарського порядку — то ваша усе скристалізована кров, кожда цеглина, кождий новий плуг — то тисячі виплаканих вами сліз, гори украденої у вас праці!

Ви темні і через темноту мирите ся з нужденним житєм і через ту темноту радієте скотинячій норі. Тому й кличе вас до себе на чужину той сильний капітал — він ссе вас так, аж пяніє. Він уже так розріс ся, що й зруйнованої ним своєї народної маси для його машин уже за мало. І ще тому, що на чистих улицях, у висококипучому житю, в усім тім, що зродило ся на експльоатовані довгі роки народної маси капіталом і називаєть ся розвиненою культурою — маса ся не хоче, не може більше мирити ся з житєм скотини. Вона перестала бути темною, і тіло її забажало наповнити ся знов кровю, і мізок її узрів, що вся та культура, якою не дають її користувати ся, належить її і що вона, маса робоча, мусить стати господарем житя — і думку сю як прапор смерти розвіяла вона над капіталом!

І ви саранча для чужинця-робітника,

що виніс уже своїми муками в гору капітал і сотворив своїми стражданями сучасну культуру і потім зірвав завязу у йому капіталом повязку з очий! Ви бо своєю темнотою, своєю некультурністю, нерозумінєм хто ви і яка ваша роля і того, що ви можете осягнути на сьвіті — ви стаєте валом перед з'орґанізованою боротьбою пролетаріяту. Ви задовольняєте ся брудним кутком і сухим хлібом і знущаня над собою не помічаєте — бо звикли ви до сього в дома, коли сьвідомий культурний робітник потребує сьвітлої чистої хати і мяса на страву — він потребує бути людиною.

Ви темні, ви сліпі, бо ви не бачили там на тих сьвітових шляхах пожару великої клясової робітничої боротьби, що обхоплює вже цілий сьвіт. А може ви бачили — та через темноту не прийняли в себе сьвятого полумя, вас-же часто кликали, щоб його гасити — про вас то скрізь чутка йде, що ви страйколоми! На великих просторах Німеччини, серед моря й скель у Данії та Швеції, на полях Чехії, в теплій та веселій Франції, в далекій Америці, — скрізь, куда ваша нога ступить еміґраційним шляхом — вас пролетарі всїх країн за братів мати бажають і кажуть тільки: — Будьте людьми,

вище голови, ставайте в один ряд у нашій боротьбі з нами!

А ви йдете молоді, повні сил, сила — десятки, сотні тисяч — і пращаючи ся з селом заходите як ті діди в стару церкку, і потім стогін мов той похоронний дзвін біжить за вами далеко, далеко... Ви темні! Чому ви не покличети найкращих дівчат з села сплести вінки вам на чоло з весняних квіток у дорогу? З червоних квіток боротьби, щоб ви ішли як борці ставати в ряд з чужинним братом-пролетарем, щоб очі ваші, як очі борців, обхопили великим зором увесь сьвіт? Чому не скажете вашим жінкам і сивим дідам і малим дітям зустрічати вас в осени на царині з зеленими ґірляндами, бо ви прийдете як побідителї й принесете їм не лише саранчині гроші, але прапор з поля битви, що веде до побіди? Чому?

Бо ви ще темні! І житя заки що розвиваєть ся без вашої волї. І без вашого розуміня ви, хоч ще й саранча, подихавши сьвітовим повітрєм, стаєте культурнїйшими і, не знаючи того, приносите в свої села потребу бути людиною, — ви штовхаєте, не тямлючи того житя наперед. Бо одягнувши на чужинї европейську, або американську одежу й попоївши раз до

сита — ви не дасте більше знущати ся над вами у дома і сусідів своїх учите сим більше теж на користь, і сим приневолюєте і свій краєвий капітал лаштувати краще, вигіднійше хазяйство. І навчивши ся мати більші потреби, потреби купувати щось іще крім хліба, піднімаючись у люди з нуждарів, ви дасте спромогу розвивати ся фабричному капіталови і в дома, — ви самі підіймаєте ся і його підіймаєте. Але сього всього ви не розумієте!

Ви ще темні, але у вас вже таїть ся велика сила — зрозумійте тільки її! Ви-ж чуєте, як вами росте, вами перекидаєть ся з одної форми у другу цілий сьвіт. І ви вже розумієте, що жадности чужинного капіталу виростає границя з розвитком капіталу у вас у дома, з розвитком його за морями, в далеких нерозвинених досі якми народів. І як стоголовій гидрі, що запосіла усей сьвіт і краю не знає своїй жадности — розігнала ся посісти тисячі таких сьвітів, — капіталови з його біжучим ростом наближаєть ся момент, коли годі буде далї ширити ся — капітал сам, своїм розвитком стає над пропастю. Ви се розумієте? Вас-же доволї бив по живій души сей капітал — пора зрозуміти!

І коли капітал своїм розвитком усе

швидше приходить над пропасть — він дужче й дужче гуртує за собою тих, кого ограбував — сотні міліонів, імя яким одно — пролетаріят. Ви-ж темні, але се так ясно, так просто, що й дитина ваша мала зрозуміє! Ви-ж самі жива частина того пролетаріяту, й усіми сьвітовими шляхами веде вас капітал і на всіх шляхах побачите ви жертви його — смерть, і на всіх доріжках почуєте одно міліонноголосе бажанє — жити! І вже помітете, як сей новий велитень, що кличе жити, а імя йому пролетаріят — підіймає свою голову над сотнями голов капіталу, і вже стає за капіталом над пропастю ззаду, щоб скинути його в прірву, як тільки пробє час. І ще се попереду, але вже йде гомін того грому, що відгукнеть ся в ту пору об сьвітові скелї. І ще по дорозї до прірви треба рясно окропити шлях кровю, а вже розливаєть ся по серцях пригнїчених і визискуваних тремтяча радість дня перемоги і день той уже названий „соціяльною революцією" — днем побіди соціялїзму.

Як ви підети знов туди, за сонцем — вас тисячі, десятки тисяч — будете й тепер саранчою і замість хлїба дасьте годувати себе зїлєм? Не дайте! І дзвонови не дайте дзвонити на похорон — задзвонїть

самі на трівогу! І з гори заходу гляньте на глибоке дно вашої в дома недолї і зрозумійте, що таке справжнє ваше житє — кличте до нього всїх темних і пригнїчених! І розсїяні по малих і великих шляхах серед усїх народів згадайте те, що кождого разу прочитати можете на своїй робітничій книжочцї і часописї: „**Пролєтарі всїх країн, єднайте ся!**“ — Тепер ви сї великі слова своїм житєм зрозумієте!

Пролєтарі всїх країн, єднайте ся!

Ґордон Най.

Чому я є революціонером.

Гляди мені в вічи, ти Пане-Властителю Хліба. Я є Праця.

На моїм тілї і моїм обличю вриті слїди нужди, важкої недолї, надмірного труду, безустанних турбот і боязни. Я є обідраний, голодний, знесилений і безпомічний. Я, труждениик, мушу перепрацьовувати ся, аби забезпечити собі нужденне істнованє а тобі, властителеви і панови, вигоду-розкіш і силу-власть.

Довгі роки ти говорив менї прекрасні слова фальшивих похвал, звучи мене золоторуким сином труда, некоронованим королем — підчас, коли ти весь той час окрадав мої кишенї. Я маю деякий респект для вломника, або конокрада, позаяк, они ризикують своїм житєм в часї практикованя їх „професії"; але ти не ризикуєш навіть своєю „шкірою". Ти просто володієш всїм тим, чого я потребую до житя, і я мушу повинувати ся твоїй рабівничій системі, або гинути з голоду.

Але проміж нами не може бути жадної приязни. Я покінчив з тобою, без взгляду на те, що ти говориш або думаєш про мене.

Твої продажні полїтикери і твої наємні

редактори уважно і пильно толкують народови, що я є „ненажаданий горожанин" і звичайно закінчують свої бесіди твердженями, що я повинен вертати назад до Европи, до котрої всї „анархісти" належать, коли ся країна не добра для мене. Але я не піду звідси; ніколи! Я буду жити ту і від нинї на будуче буду бороти ся з тобою.

Ти кладеш працю і капітал на одні і ті самі основи. В тебе „свинська торговиця" і „ринок для продажі робочої сили" — се все одно. Позволь-же пригадати тобі, пане, що без моєї робочої сили суспільство не істнувалоб і одної днини. Мій мізок і мої мускули кормлять і заосмотрують усім цїлий сьвіт. Они будують для тебе твої палати і твої автомобилї. Так, они витворюють все, що ти тепер посїдаєш.

За довго вже я, з моїми думками, серцем і тїлом в терпінях, був трактований з меншою увагою, чим гроші. Настав вже час, коли перше всего мусить бути розважаний добробут моєї сїм'ї. Ся моя сїмя — жена і дїти — є важнїйшою всякої иншої справи і для її щастя і її будуччини я все віддам.

Я вибрав собі мої оружя — страйк і голосоване — і я постановив доїхати тобі кінця.

Я ще хочу другу річ втовкмачити в твою голову. Я хочу щоби ти се на завсігди задержав в своїм лобі. Моя жена і діти потребують поживи, одягу, мешканя, просьвіти і я маю дістати все те на таких услівях, які я подиктую — на услівях праці. Я, праця, витворюю всї ті річи і тому то я сам маю диктувати собі услівя.

Одною із твоїх штучок в минувшині був вибір двох кандидатів на премієра. Одного ти звав лїбералом а другого консерватистом. Твої платні оратори і куплені ґазети отуманювали мій розсудок фальшивими заявами та плятформами, і тому, що я був несьвідомий і завсігди голосував на одного або другого з твоїх кандидатів, — ти виграв. Але я вчу ся. Нинї я сьмію ся з твоїх кандидатів. Ти розумієш се? Я зловив тебе на твоїх власних брехнях і я сьмію ся з тебе.

Ти говориш менї, що твої системи — фінансовий, промисловий і торговельний є найбільші в сьвітї. Я знова сьмію ся. Чомуб тобі не хвалити ся? Ти є властителем цїлої землї і визискуєш мене в кождім краю. Ти є властителем всего, навіть мого житя, позаяк в твоїм системі всї средства праці є твоєю власністю. Тепер, бачиш, я розумію ,що занятє значить житє, а ти є паном

того занятя і тимсамим ти є моїм паном і ти контролюєш моє житє.

За богацтво, котре ти зрабував у мене, ти наймаєш мене будувати церкви, школи і бібліотеки. Ти наймаєш попів і проповідників, щоби вчили мене бути вдоволеним моїм положенєм, професорів, щоби мене переконували, що іменно ти даєш мені занятє і що єслиб не твоє „ґеніяльне руководство", твої незвичайні здібности і філянтропія, то я згинувби з голоду.

Ти наймаєш журналістів-проституток, щоби пояснили мені, що інтереси капіталу і праці є ті самі. Я знова сьмію ся. Що є твій капітал, єсли не додаткове богацтво, котре я витворюю поза тим, що ти віддаєш мені, щоби я міг вдержати душу й тіло разом?

Я ставлю тобі щиро і отверто одно питанє: Чому ти маєш за грати всї річи, котрі я витворюю? Чому ти маєш рабувати в мене всї витвори моєї праці? Як можеш ти позволяти собі жити як непотрібний галапас, коштом мого труда?

Ти нічого не будуєш, нічого не винаходиш, нічого не робиш — але ставляєш собі право до всего.

Твій рабівничий систем довів до таких обставин на сїм континенті, що серед них

рік річно є найменше 750.000 робітників убитих або ранених, в фабриках, копальнях та на зелїзничих дорогах; що серед них значна більшість моєї кляси умирає передвчасною смертію, від пошестей викликуваних нечистотою — нечистотою в воздусї, водї до питя, нечистотою і отруями в поживі; серед яких четверо з кождих пяти дїтий є засуджені на тяжку працю і нидїнє; серед яких нема доступу для сьвітла, лише завсїгди царствує темнота.

І проміж тобою Пане і Володарю Хлїба а мною не може бути мира, поки твій руйнуючий людство систем не буде повалений.

Я, Праця, зроблю сей сьвіт вигідним місцем для житя всїх людий. Ошибки нинїшного дня будуть справлені завтра. Мілїони сьмілих і відважних людий в цїлїм сьвітї — працюючих людий — торжественно присягли собі, що твій систем зі всїма його рабунками, злочинами і мордами мусить згинути. І він згине.

Так отже день за днем я проповідую свангеліє соціялїзму всїм, що хотять слухати, і з повинности голосую так, як проповідую. Тиждень за тижнем я змагаю до посуненя прапора людської рівности трохи близше до ідеалу промислової свободи і економічної справедливости.

З анґлїйського пер. М. П.

Авґуст Бебель.

Міжнародність.

Жите гідне людини не може бути привилеєм одного тільки вибраного народа: відокремлений від усіх инших, він не зміг-би поставити на трівких основах нового ладу. Наш розвиток є твором співділаня сил і відносин народних і міжнародних. І хоч ідея народна панує ще сьогодня майже неподільно в богатьох умах і хоч служить за средство до піддержаня політичного і суспільного панованя, що є можливі тільки в межах народних границь, — то однак вже сьогодня міжнародність проникає наше жите як ідея.

Договори торговельні, цлові і мореплавські, сьвітовий союз почтовий, міжнародні вистави, конґреси для міжнародного закона і помірів ґеоґрафічних, міжнародні конґреси і товариства наукові, передусім же міжнародні конґреси робітничі, сї віщуни нової доби, котрих моральному впливови завдячуємо се, що весною 1890. року відбула ся в Берлїнї за почином нїмецької держави міжнародня конференція над законодавством фабричним, — усе те і много инших річий свідчить про міжнароднїй характер наших суспільних відносин. В протиставленю до народного господарства говоримо вже про сьвітове господарство, до якого прикладаємо більше ваги, бо від його стану залежить в дуже значній мірі добробут поодиноких народів. Більшу часть власних продуктів міняємо за продукти чужих країв, бо без них наш добробут був-би неможливим. І як одна галузь промислу поносить шко-

ду, если друга слабне, так само слабне продукція одного краю, если спинить ся продукція другого краю. Зносини окремішних країв стають чимраз тіснійші мимо всіляких переминаючих перепон, мимо воен і народньої ворожнечі, бо інтереси матеріяльні, найсильнійші з усіх, є тут найважнійшим чинником. Кожда нова зелізниця, кожде уліпшене средств комунікаційних, кождий винахід і кожде уліпшене в процесі продукційнім, спричиняють низші ціни товарів і ще дужше стісняють сі звязи. Улекшена комунікація між дуже далекими краями є новим і дуже важним огнивом в ланцусі відносин. Могутніми підоймами є також еміґрація і кольонізація. Один нарід учить ся від другого, один силкуеть ся перегнати другого в конкуренційній боротьбі. Попри обміну творів матеріяльних відбуваеть ся обміна творів духа, так в оригіналі як і в перекладах. Міліони людий мусять доконче вчити ся чужих мов, а фактом є, що, незалежно від матеріяльних користий, нічо не причиняеть ся більше до усуненя антипатії між народами як знане мови і літератури инших народів.

Наслідком сего процесу зближуваня ся на ґрунті міжнароднім є се, що суспільні уряджения ріжних народів стають чимраз більше до себе подібні. У найбільш розвинених цивілізованих народів ся подібність є вже так великою, що вистарчить пізнати економічну будівлю одного народа, щоби знати нарис економічної будівлі всіх других народів, що стоять на тій самій уровени поступу. Стрічаемо тут майже те саме, що й в природі, де у звірят одної породи будова кістяка є однаковою: а з поодиноких частий такого кістяка можна догадати ся

цілої будови звіряти.

Де є однакові умовини, там і наслідки мусять бути однакові, отже маємо: по однім боці громадженє великих богацтв, а по другім нужда робітників, наємна неволя, гноблене мас через горстку богачів-властителів і всі з того виходячі наслідки.

І дійстно бачимо, що противенства і клясова боротьба, що кипять в Німеччині, розбурхують цілу Европу, Зл. Держави, Австралію і т. д. В Европі, від Росії аж до Портуґалії, від Балканів, Угорщини, Італії аж до Анґлії та Ірляндії, панує той сам дух незадоволеня, виступають на яв ті самі признаки суспільного кипіння, загального невдоволеня і розкладу. Хоч сі течії у своїх внішних проявах є неоднакові, відповідно до степени розвитку, людської вдачі і форм політичного устрою, — однак в засаді вони всюди є тотожні. Їх причиною є глибокі суспільні противенства. Вони з кождим роком заострюють ся чимраз більше, з кождим роком кипінне і незадоволене проникають чимраз глубше в суспільний орґанізм, аж нарешті якийсь випадок, може й не значний на позір, спричинить вибух, який з корістю блискавки розширить ся на цілий сьвіт і покличе всіх у боєві ряди.

Боротьба нового сьвіта зі старим вже вибухла. На овиді виступають маси, обявляєть ся сила освіти, якої сьвіт не бачив до тепер в ніякій боротьбі, якої не побачить вже ніколи в подібнім бою. Бо се є остання суспільна боротьба. При заході XIX-го століття бачимо, що ся боротьба наближаєть ся до останньої своєї фази — до побіди нових ідей.

Нове суспільство уладить ся на міжнародній підставі. Н[illegible] збратають ся, подадуть собі вза-

імно долоні і стреміти-муть до розширеня свого союза на всі нації сьвіта. Не буде один другому вже ворогом, що хоче визискувати і гнобити, не буде „ширителем" чужої віри, яку силою покидає, — а буде приятелем, який бажає вивести всіх на цивілізованих людий. Культурні і кольонізаційні заходи чового суспільства що-до своєї сущности будуть ріжнити ся так само, як ріжнять ся ті два суспільства: старе і нове. Порох і олово, алькоголь і Біблія будуть тут вже до нічого: культуру буде ширити ся виключно мировим способом: дикуни вважати-муть своїх цивілізаторів не ворогами, але добродіями. Розумні подорожники і розслідники вже від давна знають, як успішною є ся мирна дорога.

А коли вже нарешті цивілізовані народи будуть злучені в одну велику федерацію, то раз на завжді притихнуть военні бурі. Вічний мир зовсім не є мрією, як се хочуть вмовити в нас радуючі в мундурах панове. Народ почав пізнавати вже свої правдиві інтереси і буде їх заспокоювати не війнами і ворожнечами, не зброєнями, що руйнують краї і народи, але взаїмними порозумінями і культурною працю. Крім того пануючі кляси і їх правительства стремлять сьогодня до того, щоби надати велитенські розміри зброєням і війнам і таким робом довести їх до неможливости. Остання збруя піде слідом давнійших до складу старинностий, де дасть свідоцтво будучим поколїням про вікові, заїлі і дикі боротьби, що їх зводили зі собою їх предки — аж доки чоловік не усмирив в собі звірюки.

Про се, що національна окремість викликає уній, свідчить висказ великого німецького ґенера-

ла Мольткого. В першому томі його посмертних письм, де описує прусько-французьку війну з р. 1870-71, читаємо ось таке речене: „Докіль народи вести-муть відокремлене житя, дотіль неминучими будуть невгодини, які мож полагодити тільки оружною боротьбою, однак в інтересі людства треба надіяти ся, що війни будуть чимраз рідшими, а власне з причини їх грози."

Так отже минеть ся се відокремлене народне житє, се замкнене ся в собі кождого народа і будучі поколіня без трудностий доконають завдань, про здійснене яких вже від давна гадали визначні уми, одначе безуспішно. Кондорсет висказав гадку про одну сьвітову мову. А бувший президент Зл. Держав, Улісес Ґрент заявив у своїй бесіді: „Позаяк торговля, наука і скора виміна думок та річий при помочи телеґрафу і пари змінили усе, — проте й думаю, що недалеким є час, в якім сьвіт при помочи Бога стане одним народом, говорячим одною мовою — час, коли сьвіт дійде до такого степеня досконалости, що не треба буде ані армії, ані военних фльот." Розуміеть ся, що в чистокровного yankee Господь Бог мусить відограти ролю, яка на ділі є тільки витвором історичного розвитку. І годі дивувати ся тому; нігде нема більшого лицемірства і заскорузлости в справах релігійних як в Зл. Державах. Чим менше власть державна тяжить на масах, тим більше мусить повнити сю чинність релігія. Тому буржуазія видаеть ся найбільше побожною там, де власть держави є толерантною для неї. Так є не лишень в Зл. Державах, але й в Анґлії, в Швайцарії. Навіть революціоніст Робеспер, який грав ся головами аристократів і попів наче кру-

гольняними кулями, був, як звісно, дуже релігійний, і з тої причини завів торжественно свято в честь найвисшої істоти, яку недавно скасувала Конвенція в спосіб рівнож несмачний. А що легкодушні і розпустні аристократи перед великою Революцією чванили ся нераз своїм атеїзмом, тому Робеспер і вважав атеїзм чимось аристократичним і накинув ся на нього перед Конвенцією у своїй бесіді про найвисшу істоту в осьтаких словах: „Атеїзм є аристократичний. Ідея про найвисшу істоту, яка піклуєть ся коло кривдженої невинности і карає бундючний злочин, є ідеєю зовсім народньою. Як-би не було Бога, то повинно-б ся його винайти.“ Побожний Робеспер передчував, що його побожна буржуазна република не зможе вирівнати суспільних противенств; звідси його віра в найвисшу істоту, яка карає і винагороджає і яка стараєть ся вирівнати се, чого люди в тих часах еще не могли вирівнати; проте й була віра конечністю для першої републики.

Один поступ цивілізації потягне за собою другий і людство буде ставити собі щораз то нові завдання, виключаючи війну, міжнародні ворожнечі, релігійні спори і тим подібні назадницькі прояви.

Переклав Д. Б.

Іван Франко.

Руїна величі старинного сьвіта.

Упадок старинного сьвіта і перехід його до середніх віків, се одна з найтрагічнійших і найстрашнійших епох в історії людськости. Найбуйнійша фантазія при

найбільших зусилях ледви може уявити собі обєм і глубінь того упадку. Пригадаймо лише деякі характерні дрібниці. Ще в четвертім віці по Христі Італія, Греція, Мала Азія, Сирія, Єгипет та північне побереже Африки представляють ся як один великий огород або музей: вони густо заселені, покриті цьвітучими, многолюдними містами, в яких блескотять до сонця мармурові будівлї храмів, театрів, громадських будівель та приватних палат. У найменших із тих міст у тім часї й у таких, що стояли лише завдяки ненастанній боротьбі чоловіка з пустинею і тепер відкопують ся з глубоких пісків Сагари, були обік театрів школи, ринки, портики, лазнї: смітник зглядно малого города в долїшнім Єгиптї Арсіное, покритий піском, зберіг нам много тисяч рукописних уривків клясичних авторів, у тім числї й такі неоцїнені перли, як атенську полїтику Арістотеля, поезії Бакхілїда та Міміямби Геронда. Павзанїй, описуючи свою подорож по Грецї, втомляє нас описами незлїчимих скарбів різбарської, будівничої та малярської штуки по всїх її містах, по всїх закутках та островах. Ще в четвертім віцї по Хр. стоять усї чудеса Атен, Александрії, Перґаму, Ефеса, стоять

величезні бібліотеки, академії, скрізь цвите промисл, іде жива торговля, лунають учені диспути, йде нечувано оживлений письменський рух.

Але все се — провінція, яку затемнює своїм блиском і богацтвом столиця — Рим. За часів Траяна мало се місто півтора міліона мешканців, 423 храмів, 154 статуй богів із золота та слоневої кости, 2 кольоси, 22 великі статуї на конях, 3785 статуй цісарів і Римлян, 1352 криниць і басенів, 78 бібліотек і театрів, із яких найбільший міг помістити 22888 глядачів, та крім того великий цирк з 385000 сидженями. Щоб дати понятє про його велич, досить буде сказати, що в ньому були б помістили ся всї мешканцї Львова, Кракова і 33 більших галицьких міст. Місто мало 2000 палат і 867 публичних бань; пригадаю, що так само великий нинїшний Відень має їх лише 57. В однім Римі було більше діл штуки, як їх сьогоднї мають усї столицї сьвіта на купу.

І все те як сон, як привид пропадає, щезає, розсипає ся порохом протягом яких 200—300 лїт. По війнах з Ґотами Рим числить усього 5000 мешканців, а по відходї остатнього грабівника, ґотського короля

Тотілї в р. 596 через 40 лїт стоїть зовсїм пусткою, немов зазначуючи тою павзою конець старинного сьвіта. І рівночасно в Грецїї замикають остатню грецьку школу в Атенах, а християнські монахи палять бібліотеку в Александрії. Не минуло пару сот лїт, а з безмірної богатої греко-римської лїтератури лишили ся лише нужденні відломки та шматочки. Подумаймо лише: зі 100 драм Софокля лишило ся нам лише сїм, із 70 траґедій Айсхіля так само лише сїм, із незлїчених грецьких комедій маємо лише 11 комедій Арістофана, із грецьких лїриків не маємо майже нїчого, з незлїчених і многоважних фільософів ледво Плятона й Арістотеля більше-менше в повнї, а твори таких велетнїв, як Демокріт і Епікур, пропали цїлком; із величезної наукової лїтератури майже нїщо, з істориків ледво десяток тай то в уривках, із малярства у же нїчого, з будівель та різьби мізерні останки. І подумаймо далї, що навіть ті мізерні останки мали силу в XV. та XVI. вв. обновити европейську людність, двигнути її з варварства, попхнути до нового розвою, і що вони й доси не перестали заплоднювати нашого духа і творять непохитну основу нашої цівілїзації.

ПРИЧИНИ ЗЕМЛЕТРЯСЕНЬ.

В давних часах люди вірили, що землетрясене, або землетрус — се кара всемогучого бога зсилана за людські гріхи. На основі того віруваня повстало богато казок і фантазій.

Відтоді не одна тисяча літ потонула вже в вічности а скомплїковане питане про землетрясене не переставало трівожити умів великих людий.

Розумні, раціональні відповіди на се питане появили ся доперва тоді, коли почала розвивати ся ґеольоґія — себ-то наука про будову і склад землї, про ріжні ґатунки каміня і мінералів.

Після думки сучасних учених істнує три роди землетрясень. Першого роду землетрясеня є результатом слїдуючих причин:

Внутрішні, дуже глубокі части землї є завсїгди горячі. Они поволи остигають. Звісним є, що дана річ займає більше місця тоді, коли она горяча, чим тоді коли она є холодна. Тому то, внутрішні части землї охолоджуючи ся стягають ся і займають меньше простору.

Зрозуміла річ, що коли долїшні верстви землї стягають ся — то верхні трохи подають ся і опускають ся.

Все те, розуміє ся, відбуває ся дуже поволи. Часто случає ся, що певний шмат землї опускає ся з більше напруженою силою і наслїдком того все кругом сколихує ся, що й викликає землетрясеня.

Другого рода землетрясеня спричиняє вода. Дощева вода не вся входить в ріки і моря. Часть її просякає в землю. Она розпускає в собі ріжні мінерали, вижолоблює під землю нори, тунелї, так,

що з часом верхні верстви землі не в силі вдержати ся, починають дрожати — і наступає катастрофа.

Єще землетрясеня, являючі ся результатом вульканічних вибухів.

Нутро землі складає ся з горячої, розтопленої, огненної маси. З сього огненного моря викидають вулькани дим і ляву. Тверді, холодні верстви землі перескаджають їм в тім. Між верхніми верствами землі і внутрішною силою напираючої ляви веде ся борба, в часі котрої верхні верстви землі починають дрожати і викликають землетрясеня.

Землетрясеня відбувають ся в цілім сьвіті. Від 1850 року до 1857, начислено не менше 4,642 землетрясень в ріжних частях сьвіта. Забирають они великі жертви. Підчас страшної катастрофи на Ямайці, в Західних Індіях, в 1692 р. погибли тисячі людий. 1870 р. в околицях Фокії, недалеко Греції, землетрясене убило богато людий, знищило богато міст, провінцій і продовжало ся через три роки.

В перших трох днях земля дрожала 86 тисяч разів.

Землетрясеня наносять страшні спустошеня в Японії. В 1891 р. землетрясене знищило там провінції Оварі і Міно. Тоді 81,973 домів розсипало ся в румовища, 5,000 згоріло, пів міліона людий остало без даху, 8,000 осіб згинуло, а 10,000 було ранених. В часі землетрясеня в околиці Токіо згинуло 100,000 людий.

Цікаві явища діють ся в морю в часі землетрясеня. В перших кількох мінутах, коли катастрофа діє ся недалеко моря, вода відходить від берегів і, здаєсь, що береги стали сухими. Але за кілька мінут филї вертають назад і з страшним натиском бють о берети, так немовби хотіли розбити границї

і вирвати ся на свободу... Часто лучало ся, що вода вили...ла ся дальше чим звичайно і тоді до землетрясеня долучувало ся і друге нещасте — повінь.

Найбільше землетрясень було на західних островах Індій, на Середземнім Морю, на Кавказі, в горах Гімаляї, в Каліфорнії, на Тихім Океані і в Японії.

КОЛИ НАСТАНЕ КІНЕЦЬ СЬВІТА?

Нема найменьшого сумніву, що кінець сьвіта, а властиво — кінець земської кулі, настане тоді, коли зменшить ся температура сонця. Температура ся зменшуе ся дуже поволи, але всеж таки зменшуе ся і прийде час, коли скількість тепла і сьвітла посилані сонцем нашій землиці не вистарчить на вдержане орґанічного житя на ній.

Розуміе ся не належить забувати, що можуть случити ся еще катастрофи, наслідком котрих температура і сьвітло сонця можуть зменшити ся далеко скорше, чим се сталоб ся при нормальнім процесі.

Одною із перших жертв вигасаня орґанічного житя на земській кулі буде, правдоподібно, людський рід — о скільки знова не вплинуть на се непредвиджені катастрофи. Через довший час буде він бороти ся зі зникаючою температурою і зі зменшаючою ся скількостю сьвітла.

Та думка, що людський рід е присуджений на загладу разом з усім, що лише живе на земли,

впливає дуже пригноблюючо навіть і на наше сучасне поколїнє, котре не потрібує побоювати ся тої заглади орґанїчного житя.

Кінець людського роду буде зближати ся звільна але невідклично. Тепло сонця, то жерело житя для цїлої земської кулї счезне і житеві условини для всїх висше з'орґанїзованих еств счезнуть також без ратунку.

Хто знає чи те завмиранє людського житя не настане в такій формі, як його предсказує звісний астроном-поет Флямаріон.

З другої сторони не виключним є те, що місто тої повільної аґонії цїлого людського роду, явить ся нагла катастрофа, котра знищить людське житє за одним замахом.

Не виключним також є ще й те, що знищенє людського роду, цїлої землї і цїлої планетарної системи, всїх тих еств, що жиють на земли і думають, стане ся в одній хвилинї, в одній секундї з'удару нашої планетарної системи з імлою ґазів і полуміни. Тодї цїла планетарна система стане також поломіню і по кількох мінутах у всесьвітї стане пуща. Але також не виключним є й те, що з тих полуміний і ґазів повстане нова зьвізда, котра з часом видасть щось більше вартісного, чим той цїлий дорібок, яким пишала ся наша земля.

Декотрі астрономи предсказують навіть, що такий з'удар нашої земської кулї з того рода імлою, яку висше описано, може стати ся при кінци теперішного столїтя: в такім случаю наша земля булаб знищена в одній хвилї.

ДРУКАРНЯ „НОВИЙ СЬВІТ"

ВИКОНУЄ

всякі друкарські роботи, як: оголошеня, тікети, коверти, книжки і т. п. гарно і точно по умірковaній ціні.
: : На провінції виконує сейчас. : :

Заходіть на 173 Clarke St. Монтреал

Письма шліть на адресу:

NOWYJ SWIT, Box 1051, Montreal, Canada

ЧИ ВИ Є ПЕРЕДПЛАТНИКОМ „НАРОДНОЇ ВОЛІ"?

Коли ще сеї часописі не передплачуєте, то зачніть передплачувати сейчас.

„НАРОДНА ВОЛЯ" є одною з найбільших українських часописий в новім і старім краю.

„НАРОДНА ВОЛЯ" виходить три рази тижнево — вівторок, четвер і суботу.

„НАРОДНА ВОЛЯ" подає цікаві новини американські, краєві, суспільно-наукові розвідки і все, що дотичить житя українського робочого народа в Америці і на Україні.

ПЕРЕДПЛАТА ВИНОСИТЬ:

До Канади і Старого краю на рік . . $3.50
" " на пів року . $1.75
В Злучених Державах на рік $3.00
" " на пів року $1.50

Гроші враз з замовленем висилайте на адресу:

NARODNA WOLA, 524-530 OLIVE ST., SCRANTON, PA., U. S. A.

Приймаєте ся передплату на Перший Український Соціялїстичний Дневник

„РОБІТНИК"

який почне виходити в м. марті сего року замість „Робітника тижневника.

Редаґувати дневник буде МИРОСЛАВ СІЧИНСЬКИЙ при співучасти лучших публїцистичних сил.

ПЕРЕДПЛАТА НА ДНЕВНИК:

В Зл. Дер. і Канадї:		В містї Кливленді:	
На рік	$4.00	На рік	$6.50
На пів року	2.25	На пів року	3.75
На чверть року	1.50	На чверть року	2.50

ПРИСИЛАЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ ЗАРАЗ НА АДРЕС:

„ROBITNYK"

2335 W. 11-th St, (Koreny's Bldg.) CLEVELAND, OHIO, U. S. A

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ „РОБІТНИЧЕ СЛОВО"

поступову часопись для працюючого люду. Ся часопись вказує робітникам правдуву дорогу до поліпшеня робітничого становища і пояснює те, що для робітників не ясне; подає робітничі і всякого рода новини.

„Робітниче Слово" виходить кождого четверга і коштує на рік: в Канадї $1.50 в Зл. Державах $1.75. Пишіть по оказові числа і посилайте передплату на слїдуючу адресу:

ROBITNYCHE SLOVO, Box 64, Toronto, Canada.

ПЕРЕПЛЕТНЯ КНИЖОК

С. БЕРЛАДИНА

приймає в переплет всякі книжки, як: бібліотечні, торговельні, бюрові, ноти, мапи, записки і т. п. Золотить і посрібляє по низькі цїнї.

Заходїть або пишіть на адресу:

413A FRONTENAC ST., MONTREAL ,Canada.

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ „РОБОЧИЙ НАРОД"

часопись, що виходить лише для думаючих людий і ніколи не вагаєть ся сказати правди в очи.

„Робочий Народ" є робітничою часописию і видаєть ся робітниками, за робітничі гроші, для робітників.

„Робочий Народ" каже правду про всяких дурисьвітів і обманців робочого люду.

„Робочий Народ" каже правду про політичних аґентів всіх капіталістичних партій.

„Робочий Народ" відкриває всі заходи капіталістичної кляси для туманеня і поневолюваня робітників.

„Робочий Народ" не боїть ся сказати правди про яких би то не було урядників, панів, міністрів чи монархів.

„Робочий Народ" каже правду про суди, про поліцію і військо. — „Робочий Народ" каже правду про попів, які служать не богови а мамоні.

„Робочий Народ" каже правду про часописи, що за юдині гроші торгують народною темнотою.

„Робочий Народ" описує відносини у майнах і фабриках і виказує, чому ті, що працюють, такі бідні і слабі, а ті, що нічого не роблять такі ситі, здорові та богаті.

„Робочий Народ" каже все правду, і то в тій цїли, аби робітники порозуміли свою кривду та навчили ся, як мають від неї виратувати ся.

От через те Ви мусите читати і передплачувати „Робочий Народ".

Виходить що тижня і коштує на рік:

В Канаді $1.50. — В других краях $1.75.

Пишіть за ним зараз на адрес:

ROBOTCHYJ NAROD

BOX 3658 (ST. B.), WINNIPEG, MAN., CANADA.